

סימנים פעוטים

מחקר שנערך בישראל מצביע על סימנים מוקדמים לקרב תינוקות בחודשי החיים הראשונים. החוקרים גם מסבירים מה יכולים ההורים לעשות כשהסימנים מופיעים

ד"ר חנה אלונים

בשנות ה-80 עמד שיעור האוטיות בעולם על שני מקרים ל-5,000 ילדים. ב-1994 הורחבה ההגדרה בספר האבחנות של איגוד הפסיכיאטרים האמריקאי (DSM) מאוטיזם ל-PDD הפרעה התפתחותית מקפת ובעקבות השינוי, עלתה שכיחות המקרים שנכללים בהגדרה לשניים לכל אלה ילדים. עם זאת, ילדים שההגדרה חלה עליהם, לא אובחנו לפני גיל בית הספר.

בישראל נדרשו מאמצי שכנוע רבים עד שאנשי מקצוע הורידו את הגיל שבו מאובחן אוטיזם לשלוש. בשנים שעברו מאז עלתה המודעות לאוטיות, כלי האבחון שוכי ללו וגיל האבחון ירד באופן ניכר. בשנת 2010 הגיעו ממדי התופעה לשכיחות מעוררת מחשבה: אחד למאה ילדים בארצה, אחד למאה ילדים בישראל.

למרות הידע שנצבר ועל אף העדכון בהגדרות, עדיין רב הנסתר על הגלוי. כסף רב מושקע בכל העולם בחקר תופעת האוטיות. לא מעט ממציאים מצביעים על כך שאוטיות לסוגיו קשור למשתנים גנטיים, המושפעים גם מהיבטים סביבתיים. עם זאת, עדיין אי אפשר בשלב זה להפריד בין משפיעים גנטיים, סביבתיים וניריריה התפתחותיים.

בישראל מאבחנים אוטיזם, בדרך כלל, בקרב ילדים מגיל שנתיים ומעלה. אבל גם בגיל זה האבחון עלול להיות מאוחר מדי, מכיוון שבגיל הילדות עדיין יש אפשרות להשפיע משמעותית על התפתחותו של הילד.

בגיל הילדות המוח עדיין נהנה מגמישות רבה. ב-18 חודשי החיים הראשונים מתקיימת הצמיחה המואצת ביותר של תאי מוח (ניורונים). הניורונים יוצרים מרקם סבך של תאים, השולטים בוויסות ההושי-הרגשי-הקוגניטיבי של התינוק. תינוק שנמנע מקשר עם הסביבה הוא לרוב תינוק מוצף חושית, שאינו יכול להכיל את ההצפה. בתהליך התפתחות הירוש, המשפיע על יכולות חברתיות וכי-אישיות, מעורבות מערכת ניורולוגיות וניורוכימיות, המשיפיעות על הויסות. טיפול בגרייה במינונים התואמים את צרכיו של התינוק, עשוי לשנות את מהלך התפתחותו של תינוק שאצלו ניכרים קשיים בוויסות וכיצירת קשר.

במשך שנים רבות, כשהורים נשאלו מתי הבחינו לראשונה שמישהו אינו תקין בהתפתחות ילדיהם, נשמעו בעיקר שתי גרסאות: "הילד שלנו התפתח באופן רגיל עד גיל שנה ואז החלה נסיגה", או "הרגשתי שמישהו חלה שמהו אינו תקין עם הילד שלי, אבל כולם אמרו לי שאני אמה היסטורית". במקרים מסוימים, כשתינוק אינו מגיב מיד להוריו, הם נוטים לפתח חרדות שעלולות להקרין על התינוק, וכך מתחיל להתגלגל כדור שלג. לכן הכרחית עבודה עם ההורים. לא כל הפרעה בהתפתחות הקשר תתפתח בהכרח לאוטיות, אבל כל מצב של אוטיזם מתחיל בהפרעה בהתפתחות הקשר.

זיהוי מוקדם

בתחילת מאי פורסם בכתב העת "Pediatrics" מחקר שבו נבדקו 225 תינוקות, שמחבריו טוענים כי ניתן לזהות אוטיזם כבר בקרב תינוקות בגיל שנה. במחקר שנערך בעשר השנים האחרונות במרכז "מפנה" להתערבות טיפולית מוקדמת באוטיות, נבדקו 110 ילדים שאובחנו כסובלים מאוטיות בגיל שנתיים שלוש, באמצעות ניתוח של תיעוד וידיאו של חודשי חייהם הראשונים על ידי הוריהם, עוד לפני שעלה כל חשד לגבי המיחלה. אצל 98 מהתינוקות ניכרו סימנים מוקדמים לאוטיות, שלעתים היו מינוריים דיים כדי שההורים לא יבחינו בהם. אצל שישה מהילדים היו גם ממצאים פיסיונורולוגיים הקשורים לאוטיות. במקרים מסוימים הורים

הבחינו בבעיה, אבל לא ייחסו לה חשיבות מרובה או שהסכימו דאגה להרגיע אותם. הממצאים מתפרסמים החודש בכתב העת "Israeli Journal of Pediatrics". מהמחקר עלו שמונה סימנים הקשורים לאפיונים פרדיאטטיסטיים בשנת החיים הראשונה. הסימנים, שמתייחסים להפרעה רציפה בהתפתחות הקשר בשנת החיים הראשונה, הוגדרו "נורות אדומות".

■ פסיביות יתר, שבאה לביטוי בחוסר כני, חוסר תנועה וחוסר עניין בסובב. מדובר בתינוקות שהפסיביות שלהם בולטת ושאינם מגלים עניין ראשוני בסביבה, כמו שאפשר לראות כבר מגיל שלושה חודשים.

■ פעילות יתר, שבאה לביטוי בכני מתמיד - ללא אבחון של סיבה רפואית - וחוסר שקט פיסיונורולוגי. סימפטום זה מנוגד לסימן הראשון. יש ילדים שאינם "מוצאים את מקומם", והם נעים או כוכים בחוסר שקט בולט רוב שעות היממה.

■ חוסר רצון או התנגדות לאי-כר או לינוק. אחוז גבוה מהילדים שמאובחנים על הספקטרום האוטיסטי, סטי, אינם מסגלים הרגלי אכילה בשבועות או בחודשים הראשונים לחייהם, שבהם הם מווננים בהנקה, אחר כך בפירות ולבסוף באוכל מוצק. התנגדות לאכילה או אי-הסתגלות להרגלי אכילה עלולה להעיד על חוסר ויסות תחושתית.

■ חוסר תגובה לקול או לנוכחות של הורה, שבאה לביטוי בהעדר של הפניית ראש, חיוך, או מלמול. במקרה זה יש צורך בכדיקת שמי-עה יסודית, כדי להבדיל בין תגובה

תצלום: נטע אלונים

מרכז מפנה - התערבות טיפולית מוקדמת באוטיות. שמונה סימנים מוקדמים בשנת החיים הראשונה

ב-18 חודשי החיים הראשונים מתקיימת הצמיחה המואצת ביותר של תאי מוח. טיפול בגרייה במינונים התואמים את צרכי התינוק, יכול לשנות את מהלך ההתפתחות של תינוק הסובל מקשיים בוויסות וכיצירת קשר

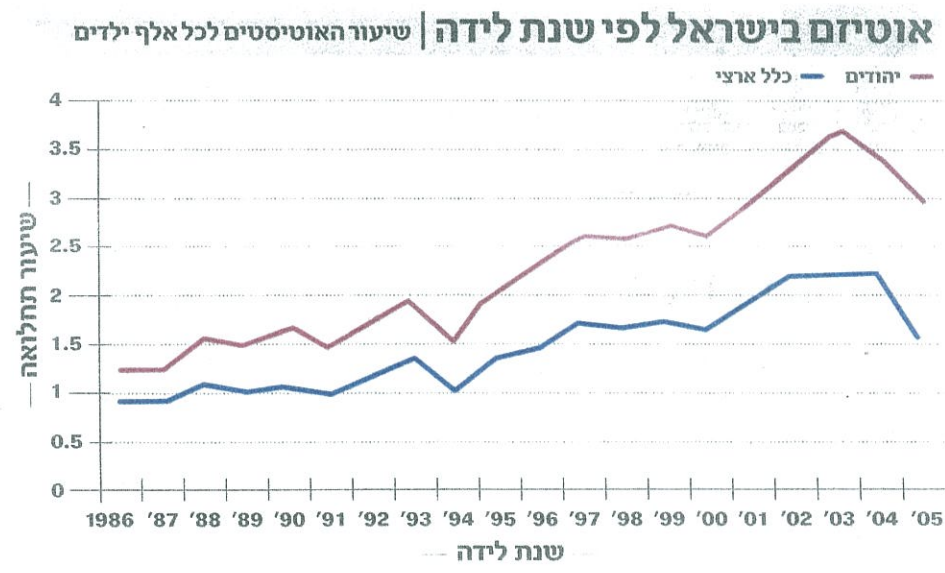
שחלק מהתינוקות המאובחנים כסובלים מאוטיות מגלים התפתחות מוטורית מהירה. ■ גדילה מואצת של היקף הראש. במחקר שפורסם בשנת 2002, נמדד צא שאצל קבוצת ילדים עם אוטיזם התגלו ממדי היקף ראש קטנים לאחר הלידה, אך במשך שנה גדל ההיקף בקצב מואץ בהשוואה לתתינוקות עם התפתחות תקינה. גם סימן זה אינו מובהק. גדילה מואצת של הראש יכולה להצביע גם על תסמונות אחרות. לשם אבחון, צריכים להתקיים לפחות שני אפיונים מתוך השמונה (פרט להתפתחות מוטורית מאוחרת וגדילה מואצת של היקף הראש, שאינם סימנים מובהקים) באופן רצוף בתקופה של שלושה שבועות לפחות.

לפני בדיקת החשד להפרעה בהתפתחות הקשר, יש לערוך את כל הבדיקות הרפואיות, לרבות בדיקות מטבוליות וניורולוגיות. במרכז הרפואי תל אביב ע"ש סר ראסקי הוקמה, בשיתוף עם מרכז "מפנה", יחידה לאבחון מוקדם אצל תינוקות.

זיהוי וטיפול בשנת החיים הראשונה, כשהתפתחות המוח דינמית וגמישה, יכולים לשנות באופן משמעותי את מהלך התפתחותו של התינוק.

הכתבת היא פסיכותרפיסטית מומחית להפרעות התפתחותיות בספקטרום האוטיות, מייסדת ומנהלת מרכז "מפנה" להתערבות טיפולית מוקדמת באוטיות

לקול ותגובה לנוכחות. ■ רתיעה ממוגע של הורה (או כל אדם). תינוקות "מוצפים" הם בעלי רגישות יתר חושית ועורית, ולכן הם עלולים להירתע ממוגע או לחוש שלא בנוח כשנוגעים בהם. ■ חוסר קשר עין ישיר עם אנשים, בעוד שיש קשר עין עם חפצים. העין היא האיבר הרגיש ביותר בפנינו. לקשר עין יש השפעה רגשית מכרעת במערכת של יחסי גומלין. ■ התפתחות מוטורית מאוחרת. לעתים מאופייין סימן זה בהיפוטוניה - טונוס שריריים נמוך. לחלופין, יש תינוקות עם טונוס שריריים גבוה ונוקשה. סימן זה אינו מובהק, היות

מקור: מחקר מהמרכז הרפואי שיבא, מאי 2011, כתב העת Autism and Developmental Disorders